

MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

SLOVAK JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS

Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava

2020, Volume XVIII., Issue 3, Pages 276 – 291

ISSN 1336-1562 (print), ISSN 1339-2751 (online)

Submitted: 15. 6. 2020 | Accepted: 10. 9. 2020 | Published 15. 9. 2020

ZVYŠOVANIE ÚROVNE BEZPEČNOSTI A OBRANY EURÓPSKEJ ÚNIE CESTOU ROZVOJA VOJENSKÝCH SPÔSOBILOSTÍ A KAPACÍT

INCREASING THE EUROPEAN UNION'S SECURITY AND DEFENCE LEVEL THROUGH THE DEVELOPMENT OF MILITARY CAPABILITIES AND CAPACITIES

*Radoslav Ivančík*¹

Prebiehajúce dynamické zmeny v politickom, ekonomickom, sociálnom, environmentálnom a v neposlednom rade aj v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí si spolu s klesajúcou stabilitou a predvídateľnosťou ďalšieho vývoja vyžiadali, aby členské štáty Európskej únie zjednotili svoje úsilie a Európa sa stala silnejším, výkonnejším a efektívnejším poskytovateľom bezpečnosti a obrany. Autor preto v článku, s využitím relevantných metód bezpečnostného výskumu, skúma vybrané aspekty týkajúce sa bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ a poukazuje na skutočnosť, že aj napriek presadzovaniu princípov EÚ vychádzajúcich z koncepcie tzv. mäkkej moci, je nevyhnutné, aby Únia investovala do zaistenia svojej bezpečnosti a obrany a vo vlastnom záujme disponovala dostatočnými vojenskými spôsobilosťami a kapacitami.

Kľúčové slová: Európska únia, bezpečnosť, obrana, výdavky na obranu

Ongoing dynamic changes in the political, economic, social, environmental and, last but not least, global and regional security environment, together with declining stability and predictability of future developments, called on the Member States of the European Union to unite their efforts and make Europe a stronger, more efficient and effective provider of security and defence. Therefore, the author, using relevant security research methods, examines selected aspects of the EU's security and defence policy in the article and points out the fact that despite the promotion of EU principles based on the concept of the so-called soft power, it is for the EU essential to invest to its security and defence and have sufficient military capabilities and capacities in its own interest.

Keywords: European Union, security, defence, defence expenditures

JEL: F52, H56

¹ plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD., Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava, e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk

1 Úvod

Aktuálne prebiehajúce zmeny vo vývoji ľudskej spoločnosti pod vplyvom globalizačných procesov a politickej, hospodárskej a sociálnej liberalizácie, spolu so zrýchľovaním vedecko-technického a technologického rozvoja, a to najmä v oblasti informačných a komunikačných technológií, prinášajú okrem mnohých pozitívnych aj viaceré negatívne sprievodné javy. Tie v podobe teroristických a kybernetických útokov, obchodných vojen, rastúceho nacionalizmu, populizmu a extrémizmu, pokračujúcej zmeny klímy, migračných kríz, otvorených i zmrazených konfliktov a silnejúcich hybridných hrozieb výrazným spôsobom prispievajú k zhoršovaniu súčasného globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, zhoršovaniu bezpečnostnej situácie a zvyšovaniu napätia v medzinárodných vzťahoch. Hľadanie účinných riešení a prijímanie efektívnych opatrení na zlepšenie tohto stavu je navyše v súčasnosti ovplyvnené pandemiou spôsobenou novým koronavírusom².

Dynamika prebiehajúcich zmien, rastúca neistota, premenlivosť a znižujúca sa predvídateľnosť ďalšieho vývoja spolu s rastom bezpečnostných hrozieb, predovšetkým asymetrických bezpečnostných hrozieb, si od jednotlivých aktérov vyžadujú, aby zintenzívnili snahy o zaistenie svojej bezpečnosti. K umocňovaniu tohto úsilia prispievajú aj informácie a exaktné údaje o zvyšujúcej sa početnosti prírodných katastrof, priemyselných havárií a rôznych tragických udalostí, ako aj o prehľbujúcich sa rozdieloch medzi jednotlivými regiónmi sveta, zvyšujúcej sa príjmovej nerovnosti medzi ľuďmi, rastúcom objeme špekulatívnych obchodov, podvodov, cezhraničných kriminálnych aktivít, aktivít cudzích spravodajských služieb, atď.

Vyššie uvedené nepriaznivé tendencie a ohrozenia sa bez zásadnejších rozdielov týkajú všetkých regiónov a všetkých krajín sveta, Slovensko a ostatné členské štáty Európskej únie (ďalej len „EÚ“) nevynímajúc. Aj preto sa požiadavka na zaistenie vnútornej i vonkajšej bezpečnosti, a to tak na úrovni individuálnych štátov, ako aj integračných zoskupení, javí ako prioritná úloha. Predovšetkým vonkajšie bezpečnostné hrozby (Tomášek 2019, s. 483-492; Majchút 2018, s. 233-241) majúce pôvod mimo územia Európy si vynútili prehĺbenie a posilnenie bezpečnostnej a obrannej politiky tak na úrovni národných štátov, ako aj na úrovni Únie ako celku. Nutnosť mať schopnosti, spôsobilosti a kapacity reagovať na tieto bezpečnostné hrozby viedla k implementácii Európskej a neskôr Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky ako neoddeliteľnej súčasť Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky

² Nový koronavírus predstavuje závažný akútny respiračný syndróm koronavírus-2 (SARS-CoV-2), pričom choroba s ním spojená sa nazýva COVID-19. Patrí do známej skupiny, v ktorej sú vírusy ako SARS a MERS. Predstavuje nový kmeň koronavírusu, ktorý bol identifikovaný v Číne na konci minulého roka (COVID-19, ÚVZ SR, 2020). Aktuálne, k 10. septembru 2020, je vo svete oficiálne potvrdených 28 161 885 ľudí infikovaných koronavírusom SARS-CoV-2 a na následky ochorenia COVID-19 zomrelo 909 479 ľudí (COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering at Johns Hopkins University, 2020).

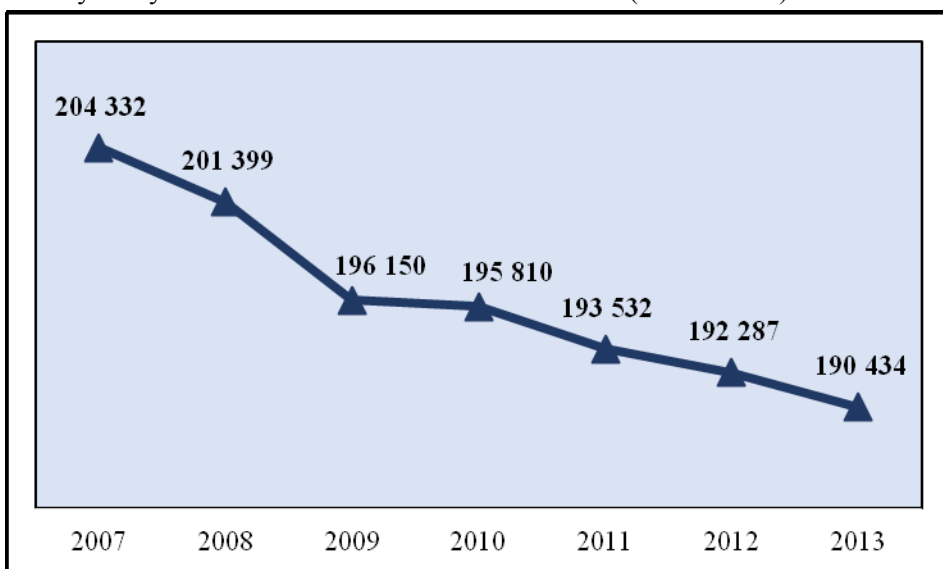
Európskej únie (Nečas a Kollár 2018, s. 521). EÚ tým, napriek presadzovaniu princípov vychádzajúcich z koncepcie tzv. mäkkej moci, uznala, že v prípade prepuknutia kríz a konfliktov vyplývajúcich z nových bezpečnostných hrozieb bude nevyhnutné v rámci krízového manažmentu, ak diplomatické nástroje zlyhajú, využívať na ich riešenie vojenské nástroje. K tomu Únia nevyhnutne potrebuje, aby jej členské štáty disponovali modernými, adaptabilnými, kvalitne vycvičenými, vyzbrojenými a vystrojenými ozbrojenými silami a adekvátnymi vojenskými spôsobilosťami a kapacitami. Čo je však najmä v prípade poslednej položky dôležité, ide o vojenské spôsobilosti a kapacity využiteľné nielen počas bojovej činnosti, ale aj na pomoc civilnému obyvateľstvu a asistenciu civilným bezpečnostným, záchranným a zdravotníckym zložkám v prípade najrôznejších krízových situácií.

Pomerne častou otázkou, ktorá je riešená v týchto súvislostiach v rôznych bezpečnostných analýzach, najmä v rámci ich vojenských dimenzií, je priama súvislosť medzi výškou výdavkov na obranu, vojenskými spôsobilosťami a kapacitami a nevyhnutnosťou spoločného úsilia pri ich budovaní. Aktuálny vývoj (nielen) bezpečnostného prostredia si totiž vyžaduje nový prístup založený na zámere vynakladať výdavky na obranu naozaj účelne, účinne a efektívne v záujme zaistenia čo najvyššej úrovne spoločnej európskej bezpečnosti a obrany. Kríza spôsobená pandemiou koronavírusu by tak napriek všetkým negatívam, ktoré so sebou prináša a ešte prinesie, mohla na druhej strane priniesť aj určité pozitívum v podobe zjednodušenia a uľahčenia realistickejšieho a rýchlejšieho prijímania rozhodnutí v tejto oblasti.

2 VÝCHODISKÁ ZAISŤOVANIA BEZPEČNOSTI A OBRANY V EÚ

Na konci prvej a na začiatku druhej dekády tretieho tisícročia čelil celý svet, Európu nevynímajúc, pomerne dlhému obdobiu úsporných opatrení, ktoré museli prijímať vlády jednotlivých krajín za účelom zmiernenia následkov globálnej hospodárskej a finančnej krízy. Jednou z prvých obetí šetrenia v tom čase boli výdavky na obranu. Zníženie príjmov v štátnych rozpočtoch malo za následok zníženie výdavkov v tých oblastiach, ktoré sa zdali byť v tom čase na okraji záujmu spoločnosti. Okamžité vykonané škrty v obranných rozpočtoch členských štátov EÚ, ako aj zníženie výdavkov na obranu v rokoch bezprostredne nasledujúcich po kríze (graf 1) priniesli viacero negatív, ktoré sa prejavili takmer vo všetkých oblastiach zaisťovania bezpečnosti a obrany.

Graf 1: Výdavky na obranu v EÚ v rokoch 2007 – 2013 (v mld. EUR)

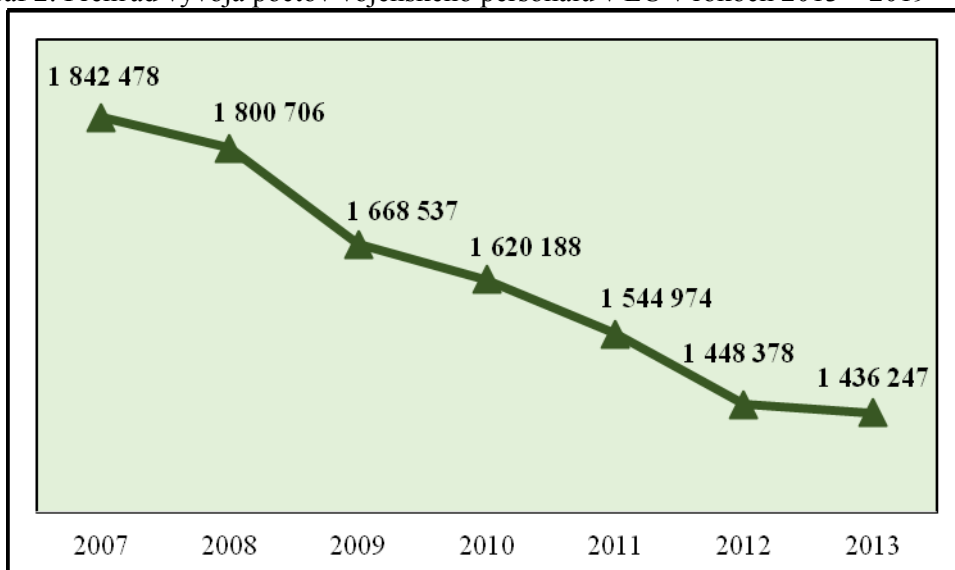

Prameň: EDA, 2020.

Vo väčšine krajín prišlo k značnej redukcii výdavkov na zabezpečenie vojenského výcviku a vzdelávania, na udržiavanie obrannej infraštruktúry a logistickej podpory, k utlmeniu modernizácie ozbrojených síl a taktiež k zrušeniu viacerých rozvojových obranných projektov. K najväčším škrtom však došlo v oblasti vojenského personálu, čo malo za následok zníženie počtov personálu v ozbrojených silách členských krajín EÚ o viac ako 400 tisíc vojakov (graf 2). Vo viacerých štátoch bolo prepustených z profesionálnej vojenskej služby veľké množstvo skúsených, kvalifikovaných a vycvičených profesionálnych vojakov, čo malo výrazný negatívny dopad na spôsobilosti daných ozbrojených síl a na kvalitu plnenia úloh.

Bývalý americký minister obrany Robert Gates v tom čase za to pomerne ostro kritizoval európskych spojencov zo Severoatlantickej aliancie (ďalej len „NATO“). Na margo znižovania výdavkov na obranu povedal: „USA sú znepokojené škrtmi vo výdavkoch na obranu v európskych krajinách v posledných rokoch, pretože tým vyvíjajú stále väčší tlak na už i tak dosť vyťaženú americkú armádu. Je to naozaj znepokojujúce. USA už nie sú ochotné ďalej tolerovať vašu pokračujúcu, dokonca rastúcu závislosť vo veciach vašej vlastnej obrany a bezpečnosti. Musíte oveľa viac investovať do obrany.“ Gates v tejto súvislosti zároveň dodal: „Mojou obavou je, že čím viac našich európskych spojencov zníži svoj rozpočet na obranu, tým viac ľudí sa bude upínať na Spojené štáty, aby zaplárali takto vzniknuté medzery. A to v čase, keď my sami čelíme nedostatku. To ma znepokojuje“ (TASR, 2011).

Graf 2: Prehľad vývoja počtov vojenkého personálu v EÚ v rokoch 2013 – 2019

Prameň: EDA, 2020.

„Akékoľvek šetrenie v zmysle efektívnosti by sa malo investovať späť do zvýšenia spôsobilostí ozbrojených síl,“ povedal Gates. Je preto podľa jeho slov viac ako nutné, aby takýto trend pri zaistovaní bezpečnosti a obrany aplikovali aj členské krajiny EÚ; a konečne, v záujme efektívnejšieho využitia disponibilných zdrojov, okrem reforiem v ozbrojených silách, spojených so znižovaním počtov vojenkého personálu, našli odvahu reformovať aj civilné zložky ministerstiev obrán a znížiť počty nenasaditeľných civilných zamestnancov nepodporujúcich ozbrojenú silu pri plnení ich úloh, a tiež redukovať byrokráciu, za ktorou sa množstvo civilných úradníkov skrýva (Shanker, 2011).

K zhoršeniu stavu verejných financií v dôsledku finančnej krízy a následného hospodárskeho poklesu, ako je všeobecne známe, došlo takmer vo všetkých štátoch sveta, čo malo následný nepriaznivý dopad na ich obranné rozpočty. Najvýraznejšie sa však následky krízy prejavili vo vyspelých ekonomikách, a to najmä v Európe. Verejné financie v Európe boli totiž vo vážnej situácii už pred prepuknutím globálnej hospodárskej a finančnej krízy v dôsledku neustále sa zvyšujúcich nákladov na sociálne zabezpečenie a sociálne programy v nadväznosti na nepriaznivý vývoj demografických ukazovateľov vo väčšine európskych krajín. Za týchto okolností európske vlády hľadali vhodnú kombináciu politík, ktorá by im umožnila udržiavať svoje výdavky na obranu na určitej akceptovateľnej úrovni a zároveň udržiavať potrebné vojenské spôsobilosti a kapacity.

Aby mohli vlády čo najefektívnejšie a najúčelnejšie využívať svoje obmedzené rozpočtové zdroje a ďalej neznižovali počty vojakov a personálne výdavky, v rámci EÚ sa uskutočnili prvé kroky smerujúce k vyššej podpore spoločného rozvoja

vojenských spôsobilostí a budovania nedostatkových kapacít (Koblen a kol., 2011). Prostredníctvom tohto druhu mnohostrannej spolupráce európske krajiny začali oveľa intenzívnejšie hľadať možnosti a spôsoby, ako riešiť množstvo problémov, ktorým čelia pri vytváraní nevyhnutných vojenských síl potrebných na elimináciu hrozieb vyplývajúcich zo zhoršovania situácie v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí.

3 SPOLOČNÉ ÚSILIE PRI ZAISŤOVANÍ BEZPEČNOSTI A OBRANY V EÚ

Zvýšenie úrovne národnej bezpečnosti štátov možno zabezpečiť ich integráciou do systémov kolektívnej bezpečnosti, prepojením vnútornej bezpečnosti s vonkajšou, ako aj s regionálnymi a medzinárodnými bezpečnostnými opatreniami. Aj preto bude premietanie stability a bezpečnosti na regionálnej i zonálnej úrovni stále viac závisieť od dynamiky využívania kooperatívneho bezpečnostného rámca ako vyššej úrovne kolektívnej bezpečnosti, ktorá sa prejaví aj v rámci regionálnych bezpečnostných dohôd. Z toho dôvodu sa bude pravdepodobne postupne stále viac upevňovať vzorec vzájomne prepojených bezpečnostných štruktúr a organizácií, ako je to napríklad medzi NATO a EÚ.

Vzhľadom na to, že spoločnosť zatiaľ nedokáže efektívne eliminovať bezpečnostné hrozby, a to predovšetkým asymetrické bezpečnostné hrozby (pozri Jurčák 2013, s. 614-623), ktorých prepuknutie môže destabilizovať celú oblasť alebo región alebo dokonca ohroziť svetový mier, medzinárodná spolupráca vo sfére zaisťovania medzinárodnej bezpečnosti a mieru je bezpodmienečne nutná. Práve prostredníctvom aktivít medzinárodných a regionálnych bezpečnostných organizácií (pozri Jurčák a kol. 2009) a akcií organizácií kolektívnej obrany môžu byť bezpečnostné hrozby eliminované a spory medzi krajinami riešené mierovou cestou. Bezpečnosť štátov môže byť zabezpečená využitím diplomatického vyjednávania, sprostredkovania, prípadne vyšetrovania, zmierovacieho či rozhodcovského konania, alebo cestou ďalších nástrojov, ktoré poskytujú medzinárodné organizácie s cieľom udržiavania mieru a bezpečnosti vo svete.

Jednou z možností, ako zvýšiť úroveň bezpečnosti na národnej i medzinárodnej úrovni, je možnosť spoločného úsilia. A prečo spoločného úsilia? Pretože jeho predmetom je zdieľanie síl, spôsobilostí, kapacít, infraštruktúry, informácií, postupov, atď. Pokiaľ ide o spoluprácu, iniciatíva NATO v podobe „inteligentnej obrany“, známej ako *Smart Defence* (pozri NATO, 2020), a iniciatíva EÚ v podobe „spoločného združovania a využívania“, známeho ako *Pooling & Sharing* (EÚ, 2020g), by mohli byť dobrým a veľmi efektívnym príkladom spoločného úsilia smerujúceho nielen k zdieľaniu kapacít a spôsobilostí, ale aj k eliminácii duplicit a k šetreniu limitovaných zdrojov.

„Inteligentná obrana“ NATO predstavuje nový prístup k procesu vytvárania spôsobilostí a kapacít potrebných pre Alianciu, ktorého obsahom je okrem iného prehodnotenie využívania obranného priemyslu v členských štátoch NATO s cieľom

prispôbiť vojenskú výrobu súčasným potrebám organizácie ako celku i individuálnym potrebám členských štátov v záujme úsilia spoločne čeliť rôznym súčasným i budúcim bezpečnostným výzvam.

„Spoločné združovanie a využívanie“ EÚ je úzko spojené s realizáciou koncepcie, prostredníctvom ktorej môžu členské štáty Únie kolektívne získavať potrebné vojenské spôsobilosti a kapacity, ktoré nie je možné získať jednotlivo, predovšetkým z dôvodu vysokej finančnej náročnosti. Spoločné združovanie a zdieľanie sa týka najmä iniciatív a projektov vedených členskými štátmi EÚ, ktoré sú zamerané na posilnenie spolupráce v oblasti tých vojenských spôsobilostí, ktorými je možné pokrývať celé spektrum rozvoja spôsobilostí od identifikácie a harmonizácie vojenských požiadaviek až po ich riadenie a podporu počas celého cyklu ich využívania (vrátane certifikácie a štandardizácie).

Primárnym cieľom je podporiť spoločné úsilie členských štátov Únie o rozvoj predovšetkým nedostatkových vojenských spôsobilostí a snaha o zachovanie a zintenzívnenie využívania prevádzkových kapacít jednotlivých členských štátov na základe lepšieho účinku, udržania interoperability a vyššej nákladovej efektívnosti. Rozvoj a rozmiestnenie obranných kapacít je bezpochyby v prvom rade zodpovednosťou každého štátu, avšak vzhľadom na skutočnosť, že potrebné moderné technológie sú stále drahšie a rozpočty na obranu sú pod stálym tlakom, mnoho spojencov môže zapojením sa do predmetnej iniciatívy získať kľúčové spôsobilosti, ktoré by samostatne nikdy získať nemohli.

4 ZVYŠOVANIE ÚROVNE BEZPEČNOSTI A OBRANY V EÚ CESTOU SPOLOČNÉHO ROZVOJA VOJENSKÝCH SPÔSOBILOSTÍ A KAPACÍT

Zvyšovanie intenzity spoločného úsilia pri rozvoji niektorých kľúčových vojenských spôsobilostí a kapacít a rast možností ozbrojených síl každého členského štátu EÚ využívať ich je jedným zo základných zámerov vysokých európskych predstaviteľov v oblasti bezpečnosti a obrany. Cieľom je, aby Únia mala k dispozícii viac síl a možností pre vedenie operácií alebo rôznych bezpečnostných akcií pod hlavičkou EÚ. Z toho dôvodu je potrebné, aby sa Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (ďalej len „SZBP“) (EÚ, 2020a) a Spoločná bezpečnostná a obranná politika Únie (ďalej len „SBOP“) (EÚ, 2020b) stali oveľa aktívnejšími ako dosiaľ, čo si však nevyhnutne vyžaduje väčšie investície do obrany, do udržiavania a budovania vojenských spôsobilostí a kapacít a v neposlednom rade aj do rozvoja operačnej pripravenosti.

Európa, v záujme zvýšenia úrovne svojej bezpečnosti a obrany, zároveň nutne potrebuje koherentnejšie a integrovanejšie bezpečnostné a obranné prostredie so schopnejším, nasaditeľnejším, interoperabilnejším a udržateľnejším súborom vojenských spôsobilostí a síl. Žiaľ, väčšina členských štátov dnes ešte stále príliš často plánuje svoju národnú obranu bez toho, aby brala do úvahy širšie európske úsilie. Preto

je potrebné, aby členské štáty zvýšili svoju pozornosť a oveľa viac ako doposiaľ sa zamerali na programy spolupráce na úrovni EÚ a systematickejšim spôsobom využívali spoločné možnosti a potenciál.

Skutočne existuje veľa dobrých dôvodov na spoluprácu. Spoločné plánovanie, výskum a vývoj, obstarávanie a spoločné využívanie a zdieľanie spôsobilostí a kapacít zvyšujú efektívnosť vynakladaných vojenských výdavkov a šetria veľké množstvo peňazí daňových poplatníkov. Nákladová efektívnosť však nie je jediným prínosom. Interoperabilita a vyššia účinnosť sú rovnako dôležitými aktívami. Napríklad v porovnaní s ozbrojenými silami Spojených štátov amerických prevádzkujú ozbrojené sily európskych štátov príliš veľa rôznych druhov vojenských spôsobilostí a techniky (tabuľka 1). Odhaduje sa, že takáto zbytočne veľká fragmentácia a s tým spojená neefektívnosť stoja členské štáty Únie ročne 25 až 100 miliónov eur (EÚ 2018, s. 2), ktoré by sa dali využiť oveľa lepšie a účelnejšie.

Tabuľka 1: Príklad fragmentácie používanej bojovej techniky a systémov v EÚ a USA

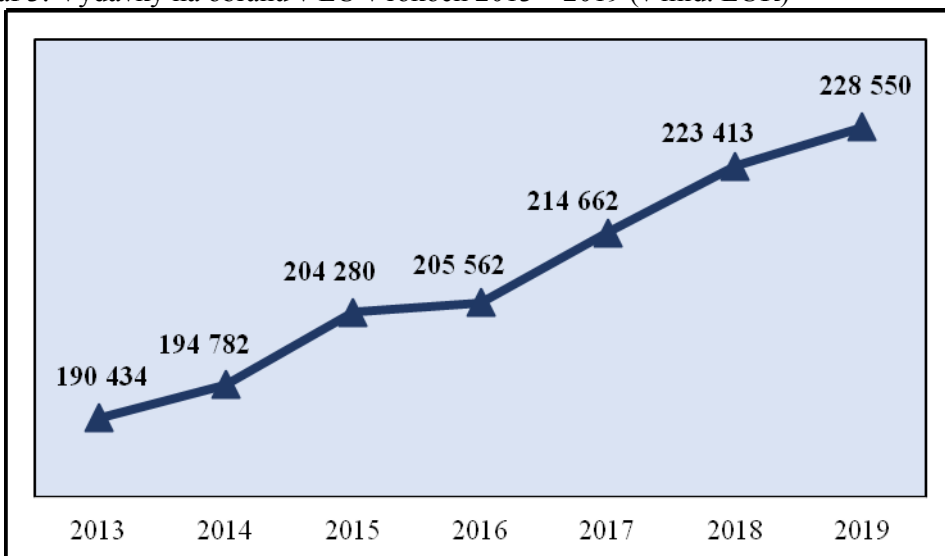
<i>Počet používaných druhov:</i>	<i>EÚ</i>	<i>USA</i>
– bojových zbrojných systémov	178	30
– bojových tankov	17	1
– bojových fregát a torpédoorbcov	29	4
– bojových stíhačiek	20	6

Prameň: SIPRI, 2020.

Európa si aj vzhľadom na zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia v posledných rokoch a súčasnú situáciu spôsobenú pandemiou koronavírusu nemôže dovoliť, aby jej členské štáty kvôli veľkej fragmentácii a zbytočnej duplicitate neúčinne a nehospodárne vynakladali finančné prostriedky. Naopak, EÚ musí využívať disponibilné zdroje na zaistenie svojej bezpečnosti a obrany lepšie, a najlepším spôsobom, ako to robiť lepšie, je robiť to spoločne.

Pozitívom preto je, že zvyšovanie úrovne zaistenia európskej bezpečnosti a obrany má najmä po anexii Krymu Ruskom a negatívnych skúsenostiach so zvládaním migračnej krízy oveľa väčšiu politickú podporu ako predtým. Postupne sa zavádzajú nové nástroje obrannej spolupráce EÚ, ktoré, ak sa správne implementujú, časom by mali viesť k štruktúrovanejšiemu spoločnému európskemu plánovaciemu rámcu, ktorý umožní koordinovanú systematickú spoluprácu, od investícií a rozvoja moderných vojenských spôsobilostí a kapacít až po spoločné prevádzkové využitie týchto spôsobilostí.

Graf 3: Výdavky na obranu v EÚ v rokoch 2013 – 2019 (v mld. EUR)

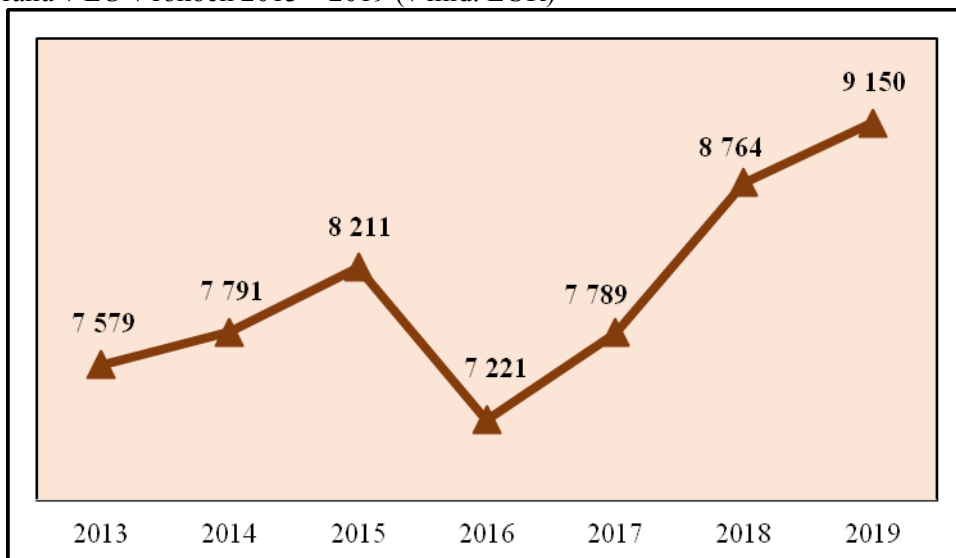
Poznámka.: V prípade roku 2019 ide o predpokladaný, zatiaľ oficiálne nepotvrdený údaj.

Prameň: EDA, 2020.

Medzi tieto nástroje patria hlavne Plán rozvoja spôsobilostí (Capability Development Plan – ďalej len „CDP“) (EÚ, 2019a), Koordinovaný ročný prehľad o obrane (Coordinated Annual Review on Defence – ďalej len „CARD“) (EÚ, 2020c), Stála štruktúrovaná spolupráca (Permanent Structured Cooperation – ďalej len „PESCO“) (EÚ, 2019b) a Európsky obranný fond (European Defence Fund – ďalej len „EDF“) (EÚ, 2020e), ktoré by mali významným spôsobom pomôcť členským štátom a ich ministerstvám obrany, aby efektívnejšie vynakladali svoje prostriedky na obranu, aby sa vyhli zbytočnej duplicitě a dosiahli celé spektrum obranných spôsobilostí, ktoré sú potrebné v 21. storočí. Ich efektívnym využívaním by sa mala taktiež posilniť konkurencieschopnosť priemyselnej a technologickej základne obrany EÚ a celkovo zlepšiť schopnosť Únie účinnejšie eliminovať bezpečnostné hrozby.

Veľmi pozitívne, v nadväznosti na vyššie uvedené skutočnosti, pôsobí aj snaha vlád a parlamentov členských štátov Únie postupne vyčleňovať v rámci štátnych rozpočtov viac finančných prostriedkov na obranu (graf 3) a v rámci nich opätovne aj viac prostriedkov na vývoj a výskum, rozvoj a modernizáciu (graf 4), pretože napriek zavádzaniu nových nástrojov, ktoré bez akýchkoľvek pochybností prinášajú viaceré výhody a zlepšujú aktuálny stav, bez reálneho zvýšenia výdavkov na obranu bude Únia stále viac-menej prešľapovať na jednom mieste a zlepšenie úrovne európskej bezpečnosti a obrany bude viac deklarované slovami, ako naozajstnými skutkami.

Graf 4: Výdavky na vývoj a výskum, rozvoj a modernizáciu v rámci výdavkov na obranu v EÚ v rokoch 2013 – 2019 (v mld. EUR)

Poznámka.: V prípade roku 2019 ide o predpokladaný, zatiaľ oficiálne nepotvrdený údaj.

Prameň: EDA, 2020.

5 PRIESTOR NA SPOKOJNOSŤ?

Znamená to, že ak členské štáty EÚ zvyšujú výdavky na obranu a zavádzajú nástroje na zvýšenie úrovne európskej bezpečnosti a obrany, je tu priestor na spokojnosť? Urobili sme si domáce úlohy a teraz sa môžeme pohodlne posadiť? Vôbec nie. Vytvorenie nástrojov bolo iba prvým krokom. V nasledujúcich rokoch Únia potrebuje urobiť ďalšie odvážne kroky smerom k plnohodnotnému zaisteniu svojej bezpečnosti a obrany. CDP, CARD, PESCO a EDF sú síce silnými nástrojmi, ale je na národných vládoch členských štátov, či z nich dokážu a či vôbec budú chcieť vyťažiť z nich maximum. Súčasne bude dôležité, aby sa zmienené kroky v celo-európskom záujme vykonávali súdržným spôsobom a v správnom poradí. To znamená:

Po prvé, uvedomiť si a pochopiť, že:

- CDP určuje priority obranných kapacít, na ktoré sa musia členské štáty zamerať;
- CARD poskytuje prehľad o existujúcich spôsobilostiach a kapacitách a identifikuje príležitosti pre budúcu spoluprácu;
- PESCO ponúka možnosti, ako rozvíjať spoluprácu v súlade so stanovenými prioritami;
- EDF poskytuje finančné prostriedky na stimulovanie a podporu cezhraničnej spolupráce so špeciálnym bonusom pre projekty PESCO; a

- Európska obranná agentúra (European Defence Agency – ďalej len „EDA“) (pozri EÚ, 2020d) zohráva ústrednú úlohu pri fungovaní každého z nástrojov a pri zabezpečovaní súdržnosti medzi nimi.

Po druhé, nanajvýš dôležitá bude hladká, ústretová a účinná spolupráca všetkých aktérov zapojených do využívania jednotlivých nástrojov.

Po tretie, po technickej implementácii nástrojov bude potrebný ďalší posun v myslení funkcionárov na ministerstvách obrany jednotlivých členských štátov. Tí musia skutočne prijať nový prístup za svoj a zabezpečiť, aby dohodnuté priority rozvoja európskych vojenských spôsobilostí a kapacít boli zakomponované do ich národných obranných plánov a aby boli zohľadnené pri zahájení nových projektov rozvoja, pokiaľ možno v spolupráci s ostatnými členskými krajinami, ktoré prejavia o konkrétny projekt záujem.

Po štvrté, vyžaduje si to silný a trvalý politický záväzok všetkých zúčastnených aktérov, pretože Únia ako celok môže byť úspešná iba vtedy, ak jej členské štáty zostanú odhodlané aj v dlhodobom horizonte usilovať sa o spoluprácu a integrovanejší spôsob obranného plánovania, financovania, rozvoja, nasadenia a prevádzkovania obranných spôsobilostí a kapacít.

Pritom je dôležité si uvedomiť aj ďalší veľmi podstatný fakt, a to že posilnenie bojaskopnosti ozbrojených síl členských štátov Únie nielenže zvýši schopnosť EÚ konať v prípade potreby autonómne, ale súčasne sa tým posilní príspevok Európy k NATO a spolupráca s ostatnými partnermi. Toto je naozaj kľúčové, pretože transatlantická súdržnosť je dnes a aj v budúcnosti zostane neoddeliteľnou súčasťou nášho úsilia o vybudovanie silnejšej a akcieschopnejšej Európy v oblasti bezpečnosti a obrany. Spolupráca medzi EÚ a NATO bude aj ďalej pokračovať, pretože Aliancia bude vždy základným kameňom kolektívnej obrany Európy. Spoločným cieľom zostáva aj naďalej posilňovať transatlantické putá a zaisťovať bezpečnosť a obranu členských štátov a ochranu ich občanov na oboch brehoch Atlantického oceánu. Obe organizácie zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri zaisťovaní bezpečnosti v celej Európe. Silnejšia EÚ posilňuje NATO, a preto rozvíjaním európskej obrany sa posilňuje aj aliančná obrana. Zároveň to významným spôsobom prispieva k vyváženjším transatlantickým vzťahom.

6 ZÁVER

V EÚ bol síce v posledných rokoch dosiahnutý značný pokrok v oblasti posilnenia jej schopností na poli bezpečnosti a obrany, je však potrebné urobiť viac. Jedným z dôvodov existencie Európskej únie je totiž zvyšovať schopnosť členských štátov byť efektívnymi a životaschopnými aktérmi, uskutočňovať funkčné európske politiky, naplno rozvíjať potenciál kolektívnej sily EÚ a v neposlednom rade disponovať spôsobilosťami a kapacitami nevyhnutne potrebnými na riešenie nielen

starých, ale aj novovznikajúcich problémov. A to preto, že vývoj ľudskej spoločnosti je dnes, ako už bolo uvedené, oveľa nestabilnejší a ťažšie predvídateľný. Krajiny EÚ každý deň čelia bezpečnostným hrozbám a v ostatnom čase čoraz intenzívnejšie aj hybridnej vojnovnej taktike (pozri Ivančík 2016, s. 16-35) zo strany iných krajín, ktoré si chcú zachovať alebo zvýšiť svoj vplyv v medzinárodných vzťahoch.

EÚ sa z uvedených dôvodov nemôže uspokojiť s dosiahnutými výsledkami, naďalej sa zameriavať prevažne na úlohu tzv. mäkkej civilnej moci a ísť cestou ľahších politických rozhodnutí. Pokrok, ktorý bol v Únii dosiahnutý v oblasti bezpečnosti a obrany je však očividný. V ostatných piatich-šiestich rokoch sa podarilo dosiahnuť viac ako za celé predchádzajúce desaťročia. Na druhej strane, v nadchádzajúcich rokoch bude potrebné ešte veľa v oblasti bezpečnosti a obrany vykonať. Preto je nevyhnutné, aby európski lídri nepoľavili vo svojom úsilí z posledných pár rokov budovať moderné vojenské spôsobilosti a kapacity, aby sa EÚ stala dôležitým relevantným a akceptovaným aktérom aj v oblasti bezpečnosti a obrany. Tak, ako si to vyžaduje dynamicky sa meniace medzinárodné prostredie.

V tejto súvislosti treba na záver oceniť prácu Podvýboru pre bezpečnosť a obranu (Subcommittee on Security and Defence – ďalej len „SEDE“) (EÚ, 2020f) Európskeho parlamentu, ktorý bol v mnohých ohľadoch hnacím motorom vývoja, ktorý v súčasnosti môžeme konečne vidieť v bezpečnostnej a obrannej politike EÚ. Od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy SEDE neustále vyzýval ostatné inštitúcie EÚ, aby naplno využili potenciál predmetnej zmluvy. V tejto súvislosti SEDE vždy podporoval činnosť EDA, jej úlohu v oblasti rozvoja obranných kapacít a aj jej inštitucionálnu funkciu. Vďaka tomu vzniklo a zrealizovalo sa viacero aktivít a opatrení zameraných na posilnenie vojenských spôsobilostí a kapacít členských štátov EÚ. PESCO, pre ktorú sa práve schválila tretia vlna projektov, CDP a CARD, a čoskoro aj EDF, sú hlavnými stavebnými kameňmi komplexného procesu, aký nikdy predtým v EÚ v tejto oblasti neexistoval. Spôsob, akým sa tieto rôzne, ale vzájomne sa dopĺňajúce prvky navzájom spájajú a vytvárajú požadovanú synergiu, bude mať zásadný význam pre celkový úspech bezpečnostnej a obrannej politiky Únie.

Vzhľadom na skutočnosť, že bezpečnosť nie je samozrejmosť, ak sa chce EÚ ako celok naozaj stať rešpektovaným aktérom v záležitostiach medzinárodnej bezpečnosti a medzi-národných vzťahov, ak chce sama režírovať svoj osud a osud svojich členských krajín namiesto toho, aby boli formované niekým iným, musí si nevyhnutne vybudovať vojenský rešpekt a k tomu technologickú suverenitu ako základ živej technologickej a obrannej priemyselnej základne, ktorá je kľúčom k strategickej autonómii. Preto bude nevyhnutné v maximálnej možnej miere podporovať pokrok v tejto sfére a konštruktívnym spôsobom použiť a využiť všetky nástroje, ktoré má EÚ k dispozícii – politické, procedurálne a rozpočtové, aby sa zabezpečilo, že peniaze daňových poplatníkov sa v záujme zvýšenia úrovne ich bezpečnosti, obrany a ochrany mieniajú hospodárne, efektívne, účelne a účinne.

V žiadnom prípade nemôže dôjsť k tomu, že spokojnosť na najvyššej európskej úrovni, resp. na úrovni členských štátov sa obmedzí len na vykonávanie už dohodnutých opatrení, akokoľvek dôležitých. EÚ musí naďalej systematicky rozvíjať svoju bezpečnostnú a obrannú politiku, rozvíjať potrebné vojenské spôsobilosti a kapacity, aby sa postupne priblížila k cieľu vytvorenia Európskej obrannej únie. Z tohto hľadiska predstavujú jednotlivé vyššie uvedené nástroje dôležitý krok smerom k plnohodnotnej bezpečnostnej a obrannej politike EÚ. Pokrok v nej by mal byť preto aj vzhľadom na zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia a rast symetrických i asymetrických bezpečnostných hrozieb trvalý a maximálne pragmatický.

Už dnes je zrejmé, že koronakríza bude mať veľmi nepriaznivé hospodárske dopady. Určite minimálne v krátkodobom horizonte budú následky pandémie veľmi vážne, a to nielen pre celú svetovú ekonomiku, ale aj pre štátne rozpočty jednotlivých krajín. Z dlhodobého hľadiska je však ešte príliš skoro predpovedať niečo s istotou o tom, aké vážne budú tieto následky. Členské štáty EÚ nie sú v tomto prípade žiadnou výnimkou. Naopak, niektoré z nich patria medzi krajiny najvážnejšie postihnuté pandemiou koronavírusu. Ak sa ale partneri v Únii rozhodli investovať v posledných rokoch viac do bezpečnosti a obrany, urobili tak preto, že žijeme v neistejšom, nebezpečnejšom, turbulentnejšom a menej predvídateľnejšom svete. Na tomto sa nič nezmenilo. Členské štáty preto musia zostať odhodlané aj naďalej investovať do budovania nových moderných vojenských spôsobilostí a kapacít.

Ak by náhodou niekto namietal, že v dobe koronakrízy sú priority niekde inde, ako v zaisťovaní bezpečnosti a obrany, tak čiastočne má pravdu v tom, že to nie je jediná priorita, ale že tých priorít je viac. Konsolidácia hospodárskych vzťahov a riešenie ekonomických, sociálnych, zdravotníckych, demografických, environmentálnych a ďalších problémov je samozrejme nutné. Treba si ale v tejto súvislosti uvedomiť jeden mimoriadne dôležitý fakt, a to že investovaním do rozvoja nových spôsobilostí ozbrojených síl sú všetkým spoločnostiam poskytované zvýšené kapacity na riešenie nepredvídaných mimoriadnych udalostí, kríz, prírodných či priemyselných katastrof alebo pandémie, ako to vidíme teraz. Všetci vidíme, že v členských krajinách EÚ v súčasnosti ozbrojené sily poskytujú podporu civilnej spoločnosti v oblasti logistiky, infraštruktúry, poskytujú špeciálnu techniku a čo je v tejto dobe zvlášť cenné, tak aj vojenské nemocnice, vojenský zdravotnícky personál a ďalšie kapacity, ktoré významným spôsobom pomáhajú zvládať pandémiu spôsobenú novým koronavírusom. Investíciami do ozbrojených síl sú tak vytvárané aj spôsobilosti a kapacity, ktoré sa ukazujú ako mimoriadne užitočné pri podpore občianskej spoločnosti pri riešení takých kríz, akou je koronakríza.

POUŽITÁ LITARATÚRA:

1. BAILLET, C. (2009): *Security: A Multidisciplinary Normative Approach*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2009. 383 s. ISBN 978-90-04-17296-8.
2. BARIČIČOVÁ, L. (2017): Stratégia policajnej organizácie ako dôležitá súčasť soft security. In: *Bezpečné Slovensko a Európska únia 2017*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2017, s. 31-47. ISBN 978-80-8185-025-7.
3. BUZAN, B. – WAEVER, O. – WILDE, J. (1998): *Security: A New Framework for Analysis*. London : Lynne Rienner Publishers, 1998. 239 s. ISBN 978-1-55587-784-2.
4. CSSE. (2020): COVID-19 Dashboard. [Online.] Center for Systems Science and Engineering at Johns Hopkins University. [Citované 15.6.2020.] Dostupné na internete: <<https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>>.
5. EÚ (2018): European Union. [Online.] [Citované 10.6.2020] Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/index_en>.
6. EÚ (2019a): Capability Development Plan. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <<https://eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/capability-development-plan>>.
7. EÚ (2019b): Permanent Structured Cooperation. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en>.
8. EÚ (2020a): Common Foreign and Security Policy. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/topics/common-foreign-security-policy-cfsp_en>.
9. EÚ (2020b): Common Security and Defence Policy. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp_en>.
10. EÚ (2020c): Coordinated Annual Review on Defence. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <[https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-(card))>
11. EÚ (2020d): European Defence Agency. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <<https://www.eda.europa.eu>>.
12. EÚ (2020e): European Defence Fund. [Online.] [Citované 13.6.2020.] Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/growth/sectors/defence/european-defence-fund_en>.
13. EÚ (2020f): European Parliament - Subcommittee on Security and Defence. [Online.] [Citované 14.6.2020.] Dostupné na internete: <<http://www.eufp.eu/european-parliament-subcommittee-security-and-defence>>.
14. EÚ (2020g): Pooling & Sharing. [Online.] [Citované 12.6.2020.] Dostupné na internete: <https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/final-p-s_30012013_factsheet_cs5_gris>.
15. HOFREITER, L. – ŽVAKOVÁ, Z. (2019): *Teória bezpečnosti*. Krakow: EAS, 2019. 258 s. ISBN 978-83-61645-35-1.

16. IVANČÍK, R. (2016): Hybridná vojna – vojna 21. storočia. In: *Almanach – aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 16-35. Dostupné na internete na: <http://fmv.euba.sk/files/Almanach_1-2016.pdf>.
17. JURČÁK, V. (2013): Asymetrické hrozby v bezpečnostnom prostredí 21. storočia. In: *Bezpečnostné fórum 2013 – zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, 2013. s. 614-623. ISBN 978-80-557-0497-5.
18. JURČÁK, V. a kol. (2009): *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2009. 234 s. ISBN 978-80-8040-387-4.
19. KAZANSKÝ, R. (2011): *Bezpečnostná politika – Teória konfliktov*. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2011. 115 s. ISBN 978-80-557-0250-6.
20. KAZANSKÝ, R. (2018): *Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2018. 133 s. ISBN 978-80-7556-040-7.
21. KOBLEN, I. – SZABO, S. – BUČKA, P. (2011): *Obranné spôsobilosti, výskum, vyzbrojovanie a obranný priemysel v kontexte Európskej spolupráce*. Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš, 2011. 378 s. ISBN 978-80-8040-432-1.
22. LABUZÍK, M. – OLAK, A. (2013): *Európska únia: vybrané témy*. Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości, Ostrowiec Świętokrzyski, 2013. 144 s. ISBN 978-83-936652-5-9.
23. LASICOVÁ, J. – UŠIAK, J. (2012): *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava : Veda – vydavateľstvo SAV, 2012. 264 s. ISBN 978-80-224-1284-1.
24. MAJCHÚT, I. (2018): Súčasný bezpečnostný aspekt. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018 – zborník vedeckých a odborných prác z 9. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2017, s. 233-241. ISBN 978-80-8040-568-7.
25. MAJCHÚT, I. (2019): Európska únia v Cyperskom konflikte. In: *Medzinárodné vzťahy 2019: aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky – zborník príspevkov z 20. medzinárodnej vedeckej konferencie v Smoleniciach*. Bratislava: vydavateľstvo Ekonóm, 2019, s. 697-703. ISBN 978-80-225-4686-7.
26. NATO (2020): Smart Defence. [Online.] [Citované 12.6.2020.] Dostupné na internete: <<https://www.nato.int/docu/review/Topics/EN/Smart-Defence.htm>>.
27. NEČAS, P. – KOLLÁR, D. (2018): Bezpečnostná stratégia EÚ a jej význam pre sektorovú bezpečnosť. In: *Medzinárodné vzťahy 2018 : aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava : Ekonóm, 2018. s. 519-529. ISBN 978-80-225-4602-7.
28. NEČAS, P. – OLAK, A. (2012): *Edukacja a poczucie bezpieczeństwa*. Rzeszów : Amelia, 2012. 353 s. ISBN 978-83-63359-12-6.

29. OLAK, A. (2012): *Bezpieczeństwo i zagrożenia społeczne - zarys problematyki*. Rzeszów : Wydawnictwo Amelia, 2012. 146 s. ISBN 978-83-63359-32-4.
30. PAPAĐOPOULOU, L. (2010): *The European Union as a sui generis organization*. [online] [Citované 10.6.2020] Dostupné na internete: <https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS395/Presentations/03A_EU%20as%20a%20sui%20generis%20org.pdf>.
31. PURPURA, P. P. (2011): *Security: An Introduction*. Boca Raton: CRC Press, 2011. 637 s. ISBN 978-1-4200-9284-4.
32. ROŽŇÁK, P. (2015): *Mechanismy fungování Evropské unie*. Ostrava : Key Publishing, 2015. 331 s. ISBN 978-80-7418-237-2.
33. ROŽŇÁK, P. (2019): Zahraniční bezpečnostní a obranná politika členských států Evropské unie. In: *Národní a mezinárodní bezpečnost – zborník vedeckých a odborných prác z 10. mezinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2019, s. 415-423. ISBN 978-80-8040-582-3.
34. SHANKER, T. (2011): Defense Secretary Warns NATO of ‘Dim’ Future. [Online.] In: *The New York Times*, 10.6.2011. [Citované 11.6.2020.] Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2011/06/11/world/europe/11gates.html>>.
35. SIPRI (2020): *SIPRI Yearbook 2019: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford : Oxford University Press, 2020. 592 s. ISBN 978-0-19883-999-6.
36. TASR (2011): Minister obrany USA kritizoval niektorých členov NATO. [Online.] In: *SME*, 10.6.2011. [Citované 11.6.2020.] Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/5932306/minister-obrany-usa-kritizoval-niektorych-clenov-nato.html>>.
37. TOMÁŠEK, R. (2019): Aktuálne bezpečnostné hrozby. In: *Národní a mezinárodní bezpečnost 2019 – zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2019, s. 483-492. ISBN 978-80-8040-582-3.
38. ÚVZ SR. (2020): *COVID-19*. [Online.] Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. [Citované 10.6.2020.] Dostupné na internete: <http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25>.
39. VOLNER, Š. (2012): *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava : Iris, 2012. 387 s. ISBN 978-80-89256-74-7.